

Η άλλη πλευρά της πύλης

COVID-19 και η κρίση της κοινωνικής αναπαραγωγής¹

γράφει η ΝΤΡΟΥΣΙΛΛΑ ΜΠΑΡΚΕΡ (DRUCILLA K. BARKER)*

Στο άρθρο της στο *Rethinking Marxism* η Νιτρουσίλλα Μπάρκερ μελετάει την άλλη όψη του COVID-19: αυτή της συσχέτισής του με την κρίση στην κοινωνική αναπαραγωγή, τόσο τη βιολογική όσο και αυτή που αναφέρεται στις ανθρώπινες δραστηριότητες, αμειβόμενες ή μη. Καταπιάνεται με το σύνθετο πλέγμα μιας κρίσης στη δημόσια υγεία, μέσα σε μια προϋπάρχουσα οικονομική κρίση αλλά και με τις εργασιακές, κοινωνικές και κινηματικές επιπτώσεις της πανδημίας, εστιάζοντας στην κατάσταση των Ηνωμένων Πολιτειών.

μετάφραση-επιμέλεια: ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΑΛΑΠΑΣ, ΕΛΙΝΑ ΣΑΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ

«Πρέπει να συμπεριφέρεσαι σα να ήταν δυνατό να αλλάξεις ριζικά τον κόσμο. Και πρέπει να το κάνεις διαρκώς».

Άντζελα Ντέιβις²

Η Άντζελα Ντέιβις (Angela Davis) είπε πρόσφατα για το έτος 1968 (θυμάμαι από μνήμης): «Νομίζαμε ότι η επανάσταση θα συνέβαινε ανά πάσα στιγμή. Πραγματικά το πιστεύαμε. Ήμασταν σίγουροι για αυτό». Αυτό έγινε κατά τη διάρκεια μιας ομιλίας με τίτλο «Ένας κόσμος καίγεται: Μνήμες του 1968 και ματιές στο μέλλον», στο Συνέδριο της Εθνικής Ένωσης Γυναικείων Σπουδών το 2019. Οι υπόλοιπες που βρίσκονταν στο πάνελ, η Ραμπάμπ Αμπντουλχαντί (Rabab Abdulhadi), η Μπερναρντίν Ντορν (Bernardine Dohrn), η Έρικα Χάγκινς (Ericka

1. Πηγή: http://rethinkingmarxism.org/Dossier2020/4_Barker.pdf

2. Μια φράση που αναγράφεται σε πολλές αφίσες που απεικονίζουν την Άντζελα Ντέιβις.

Καθηγήτρια στο Τμήμα Ανθρωπολογίας και στο πρόγραμμα Γυναικείων Σπουδών και Σπουδών Φύλου στο Πανεπιστήμιο της Νόας Καρόλινα

Huggins) και η Μαντόνα Θάντερ Χοκ (Madonna Thunder Hawk), χαμογέλασαν και έγγεψαν συμφωνώντας. Ενώ θυμήθηκα και εγώ τον εαυτό μου το 1968 χαμογέλασα και συμφώνησα.

Ήμουν μέλος της αντικουλτούρας εκείνες τις μέρες, ζούσα στα βουνά του Νέου Μεξικού, μαγείρευα σε μια ξυλόσομπα και μάζευα νερό από ένα πηγάδι. Όντας μια νεαρή, σχετικά προνομιούχα λευκή γυναίκα, η επανάσταση που πρόβλεπα μπορεί να ήταν κάπως διαφορετική. Οραματιζόμασταν έναν κόσμο όπου οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν διεξήγαγαν πόλεμο σε μικρές χώρες όπως το Βιετνάμ ή την Κούβα και όπου ο ρατσισμός ήταν μια άσχημη ανάμνηση. Πιστεύαμε σε έναν κόσμο πρωτόγονου κομμουνισμού, αποφεύγοντας τα «πλαστικά» και γιορτάζοντας ό,τι ήταν «φυσικό». Αυτή η επανάσταση ήταν κάτι που πιστεύαμε, και όπως οι μαύρες ακτιβίστριες στο πάνελ το 2019, ήμουν σίγουρη ότι ήταν πολύ κοντά.

Είχαμε δίκιο ότι τα πράγματα επρόκειτο να αλλάξουν, αλλά κάναμε λάθος ως προς το ποια θα ήταν αυτή η αλλαγή. Αντί για ειρήνη και αγάπη και το τέλος του милитарισμού και του ρατσισμού, αυτό που τελικά προέκυψε ήταν η επίθεση του νεοφιλελευθερισμού, η αύξηση της στρατιωτικοποίησης και του ρατσισμού και μια αντίδραση ενάντια σε πολλά από αυτά που είχε επιτύχει το κίνημα των γυναικών και το κίνημα των πολιτικών δικαιωμάτων.³

Σήμερα βρισκόμαστε σε μια άλλη συγκυρία: μια θανατηφόρα πανδημία, της οποίας το τέλος δεν διαφαίνεται, έχει φέρει στο προσκήνιο μια εύθραυστη και παγκοσμιοποιημένη οικονομία, ένα ξεθωριασμένο ή ανύπαρκτο δίκτυο κοινωνικής ασφάλειας για τη συντριπτι-

3. Αυτό δεν συνέβη μέσα σε μια νύχτα. Είναι η σύζευξη βαθιών αλλαγών στον κόσμο της οικονομίας, συμπεριλαμβανομένων των αυξανόμενων τιμών του πετρελαίου, την κρίση χρέους στον Τρίτο Κόσμο και την κατάρρευση των συμφωνιών του Bretton Woods, που επέτρεψαν στους νεοφιλελεύθερους να πάρουν πίσω τις προοδευτικές νίκες και να ξεκοιλιάνουν την κοινωνική προστασία.

κή πλειονότητα των ανθρώπων και μια βαθιά, παγκόσμια οικονομική ύφεση. Αυτό συνοδεύεται από αυτό που φαίνεται σαν μια εκθετική αύξηση της βίας κατά των γυναικών και των έγχρωμων ανθρώπων σε όλο τον κόσμο.⁴ Είναι πλέον η ώρα για μια επανάσταση; Τι είδους επανάσταση θα είναι; Είναι η επανάσταση η σωστή ιδέα; Ίσως η περιγραφή της Αρουντχάτι Ρόι (Arundhati Roy, 2020) να είναι πιο κατάλληλη. Γράφει ότι η πανδημία άνοιξε μια πύλη μεταξύ αυτού του κόσμου και του επόμενου. Είναι μια πύλη από την οποία μπορούμε να περπατήσουμε ενώ «σέρνουμε τα πτώματα προκατάληψης και μίσους» ή είναι μια πύλη που μπορούμε να περάσουμε με λίγες ή καθόλου αποσκευές, «έτοιμοι να φανταστούμε έναν άλλο κόσμο». Για να κάνουμε πραγματικότητα έναν κόσμο απαλλαγμένο από τα πτώματα της προκατάληψης και του μίσους στην άλλη πλευρά της πύλης είναι αναγκαίο να θέσουμε την κοινωνική αναπαραγωγή στο επίκεντρο.

Κοινωνική αναπαραγωγή

Όπως γνωρίζουν αναμφίβολα οι παλιοί αναγνώστες του *Rethinking Marxism*, η κοινωνική αναπαραγωγή αναφέρεται στην αναπαραγωγή των ανθρώπων και, εκτός από τη βιολογική αναπαραγωγή, αποτελείται από πολλές καθημερινές

4. Αυτή η βία εκδηλώνεται με διάφορους τρόπους ανάλογα με τις γεωγραφικές τοποθεσίες, τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά και τα πολιτικά καθεστώτα. Για παράδειγμα, στις Ηνωμένες Πολιτείες είναι η σκληρή οικονομική εκμετάλλευση, η πολιτιστική καταπίεση και οι οργιάζουσες φυλακίσεις και δολοφονίες Αφροαμερικανών, στην Ινδία είναι η κτηνώδης αντιμετώπιση των μεταναστών, των μουσουλμάνων και των Ντάλιτ, στο Κασμίρ είναι η βάνουσα καταστολή των αυτοχθόνων, στο Ισραήλ είναι το δολοφονικό απαρτχάιντ που έχει επιβληθεί στους Παλαιστίνιους, ενώ στη Βραζιλία παίρνει τη μορφή της οικολογικής καταστροφής των βιοτόπων που υποστηρίζουν τους ιθαγενείς καθώς και τη μορφή νεοφιλελεύθερων πολιτικών που καταπνίγουν την ζωή των φτωχότερων τάξεων. Αυτά είναι ελάχιστα παραδείγματα στα οποία μπορεί να αναφερθεί κανείς.

δραστηριότητες –μαγείρεμα, καθαρισμός, φροντίδα παιδιών, φροντίδα ηλικιωμένων και φροντίδα για την κοινότητα και το περιβάλλον– που παρέχουν τα απαραίτητα θεμέλια για την ανθρώπινη ζωή και εργασία. Αποτελείται από συναισθηματική και υλική εργασία και συχνά εκτελείται χωρίς αμοιβή. Όπως εξηγεί η Νάνσι Φρέιζερ (Nancy Fraser, 2016), είναι απαραίτητη για την κοινωνία και χωρίς αυτή δεν θα μπορούσε να υπάρξει πολιτισμός, οικονομία και πολιτική οργάνωση. Μια κοινωνία που υπονομεύει συστηματικά την κοινωνική αναπαραγωγή δεν μπορεί να αντέξει για πολύ.

Η σχέση ανάμεσα στην κοινωνική αναπαραγωγή και την παραγωγή είναι διαλεκτική: όπως η κοινωνική αναπαραγωγή είναι απαραίτητη για την παραγωγή, η παραγωγή είναι ομοίως απαραίτητη για την κοινωνική αναπαραγωγή. Αυτά τα λίγα, για να δηλώσω τα προφανή. Είναι ενδιαφέρον, ωστόσο, ότι κάτω από ένα καπιταλιστικό οικονομικό σύστημα, βρίσκονται σε αντίθεση μεταξύ τους. Η Φρέιζερ (2016) το διατυπώνει με αυτό τον τρόπο: η κοινωνική αναπαραγωγή είναι μια προϋπόθεση για την πιθανότητα για συνεχή συσσώρευση κεφαλαίου, ενώ, ταυτόχρονα, ο προσανατολισμός του καπιταλισμού στην απεριόριστη συσσώρευση αποσταθεροποιεί τις ίδιες τις διαδικασίες κοινωνικής αναπαραγωγής στις οποίες βασίζεται. Ομοίως, η Τίθι Μπατατσάρια (Tithi Bhattacharya, 2020) επισημαίνει ότι παρά την εξάρτησή της από την κοινωνική αναπαραγωγή, την οποία αποκαλεί δημιουργία ζωής, οι καπιταλιστές διστάζουν να ξοδέψουν οποιοδήποτε μέρος των κερδών τους σε διαδικασίες που διατηρούν και συντηρούν τη ζωή. Αυτό εξηγεί τουλάχιστον μερικώς γιατί η εργασία φροντίδας υποτιμάται ή δεν αμειβεται και γιατί ιδρύματα όπως σχολεία και νοσοκομεία ιδιωτικοποιούνται ή υποχρηματοδοτούνται.

Αυτή η αντίφαση μπορεί ιστορικά να ιχνηλατηθεί στη Δύση στη βίαιη μετάβαση από τη φεουδαρχία στον καπιταλισμό στην Ευρώπη, όταν οι γυναίκες περιορίστηκαν στην υποτιθέμενη μη οικονομική σφαίρα του νοικοκυριού και το έργο που

έκαναν εκεί υποτιμήθηκε, παρ' όλο που η αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης τόσο σε επίπεδο γενιάς όσο και καθημερινά, ήταν απαραίτητη για τον καπιταλισμό. Αυτή η υποτίμηση, μαζί με τις αντιλήψεις ότι οι γυναίκες είχαν μια φυσική τάση για τέτοια εργασία, μείωσαν τους μισθούς και αύξησαν τα κέρδη του κεφαλαίου, όπως επισημαίνει η Φεντερίτσι (Federici, 2004). Αυτό συνεπαγόταν επίσης ένα σύστημα στο οποίο βάσει του κοινωνικού και του βιολογικού φύλου οι γυναίκες υποτάχθηκαν στους άνδρες. Η αντίφαση που περιγράφεται με τον τρόπο αυτό γίνεται κρίση όταν η κίνηση του κεφαλαίου προς τη διευρυμένη συσσώρευση αποσύρεται από τις κοινωνικές βάσεις του. Σε αυτές τις περιπτώσεις, η λογική της παραγωγής υπερισχύει της λογικής της κοινωνικής αναπαραγωγής, η οποία αποσταθεροποιεί τις ίδιες τις διαδικασίες από τις οποίες εξαρτάται το κεφάλαιο. «Καταστρέφοντας τις δικές του συνθήκες πιθανότητας, η δυναμική συσσώρευσης κεφαλαίου τρώει εντέλει τη δική της ουρά» (Φρέιζερ, 2016: 103).

Αυτή είναι και η περίπτωση σήμερα

Η Φρέιζερ (2016) ορθά επισημαίνει ότι αυτή η αντίθεση εκδηλώνεται με διαφορετικούς τρόπους ανάλογα με την ιστορικά συγκεκριμένη μορφή της καπιταλιστικής συσσώρευσης και ως εκ τούτου επιλύεται με διαφορετικό τρόπο. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, το δόγμα των διαφορετικών σφαιρών ήταν ο μηχανισμός κατά τη διάρκεια του φιλελεύθερου καπιταλισμού του 19ου αιώνα. Ο οικογενειακός μισθός θεωρήθηκε ως λύση κατά τη μεταπολεμική εποχή σε έναν καπιταλισμό με κρατική διαχείριση, ενώ η οικογένεια με δύο εισοδήματα υπήρξε η απάντηση κατά τη σημερινή εποχή του οικονομικοποιημένου νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού. Ενώ και οι τρεις αυτές «λύσεις» επέτρεψαν να συνεχιστεί η καπιταλιστική συσσώρευση, απαιτούσαν μια κοινωνία στρωματοποιημένη

ανά τάξη, φύλο, γεωγραφία και φυλή. Κατά τη διάρκεια της φιλελεύθερης εποχής, οι λευκές γυναίκες της ελίτ μπορούσαν να διατηρήσουν τους ρόλους τους ως «άγγελοι του σπιτιού» μόνο λόγω της εργασίας που έκαναν φυλετικά σημασμένες γυναίκες και άνδρες στα εργοστάσια και στις φυτείες ζάχαρης και βαμβακιού στον Νέο Κόσμο. Στη μεταπολεμική εποχή του καπιταλισμού με κρατική διαχείριση, ο οικογενειακός μισθός προοριζόταν να στηρίξει το βασικό μοντέλο της οικογένειας. Ωστόσο, στην πράξη εφαρμόζεται μόνο στον λευκό άνδρα, την «εργατική αριστοκρατία».

Πιο πρόσφατα, το οικογενειακό καθεστώς των δύο εργαζομένων στον Βορρά υποστηρίχθηκε από την πρόσληψη γυναικών στο εργατικό δυναμικό, τη μεταγκατάσταση της μεταποίησης στις περιοχές με φθηνά εργατικά χέρια και την υποβάθμιση των προγραμμάτων κοινωνικής πρόνοιας και από το κράτος αλλά και από τον ιδιωτικό τομέα. Σε αυτό επιτρέψτε μου να προσθέσω ότι, καθώς οι γυναίκες έχουν εισέλθει στο αμειβόμενο εργατικό δυναμικό, το έχουν πράξει σε πολύ άνιση βάση. Όσοι είναι σχετικά εύποροι μπορούν να χρησιμοποιήσουν μέρος του εισοδήματός τους για να αγοράσουν τις οικιακές υπηρεσίες που δεν παράγονται πλέον από το ίδιο το σπίτι και αυτές οι υπηρεσίες παρέχονται κυρίως από φτωχές γυναίκες από μειονότητες, από τους πιο φτωχούς της εργατικής τάξης και μετανάστες. Επιπλέον, η διαθεσιμότητα σχετικά φθηνών τροφίμων, ρουχισμού και άλλων εμπορευμάτων που είναι απαραίτητα για τη διατήρηση αυτής της τελευταίας ομάδας εργαζομένων μπορεί να αποδοθεί σε μεγάλο βαθμό στο γυναικείο εργατικό δυναμικό που εργάζεται στα εργοστάσια του Νότου [Μπάρκερ και Κουίπερ (Barker and Kuiper, 2014)].

Το καθεστώς των δύο εργαζομένων χαρακτηρίζεται επίσης από τη χρηματοδότηση και το χρέος. Το χρέος είναι το εργαλείο με το οποίο τα παγκόσμια χρηματοπιστωτικά ιδρύματα μπορούν να πιέσουν τα κράτη να μειώσουν τις κοινωνικές δαπάνες. Η επαρκής διατρο-

φή, η εκπαίδευση, η υγειονομική περίθαλψη και οι υποδομές μένουν πίσω για χάρη των συμφέροντων της οικονομικής τάξης. Το χρέος είναι επίσης ένας πειθαρχικός μηχανισμός που λειτουργεί για τη διατήρηση ενός σχετικά υπάκουου και συμμορφούμενου εργατικού δυναμικού, σύμφωνα με το Λατσαράτο (Lazzarato, 2011). Με τη μετατόπιση της μεταποίησης από τον Βορρά στον Νότο και με την επακόλουθη αντικατάσταση της συνδικαλισμένης βιομηχανικής απασχόλησης με χαμηλόμισθες, επισφαλείς, εργασίες στον τομέα των υπηρεσιών, οι πραγματικοί μισθοί έχουν μειωθεί και πολλοί άνθρωποι βασίστηκαν στην καταναλωτική πίστη, τον δανεισμό δηλαδή, για να διατηρήσουν το επίπεδο διαβίωσης [Μπάρκερ, Μπέργκερον και Φάινερ (Barker, Bergeron and Feiner)]. Έτσι, όταν η πανδημία έσκασε, έσκασε σαν βόμβα για έναν κόσμο που βρίσκεται ήδη σε κρίση, έναν κόσμο στον οποίο οι συνθήκες που απαιτούνται για τη διατήρηση της ζωής έγιναν ολόένα και πιο επισφαλείς και αυτή η επισφάλεια αποδείχθηκε ευνοϊκή για τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίστηκε στη συνέχεια η κρίση (ίσως η κακή διαχείριση είναι μια καλύτερη λέξη).⁵

Ένα διαφορετικό είδος κρίσης

Η κρίση της κοινωνικής αναπαραγωγής που προκάλεσε η πανδημία είναι διαφορετική από τις προηγούμενες κρίσεις, επειδή οι συνηθισμένες λύσεις δεν μπορούν να λειτουργήσουν όπως κάποτε. Δεν μπορούν να λειτουργήσουν επειδή η διακοπή μιας εξαιρετικά μεταδοτικής ασθένειας απαιτεί, μεταξύ άλλων, την απομόνωση εκείνων που είναι μεταδοτικοί από τον υπόλοιπο πληθυσμό. Δεν πρόκειται για καμιά επιδημιολογία για

5. Το φάσμα της επισφάλειας εκτείνεται από τις ευκαιριακές δουλειές του βιομηχανικού κόσμου, ως τα προσφυγικά καμψ και τα κέντρα υποδοχής στα σύνορα της Ευρώπης και των Ηνωμένων Πολιτειών. Το παρόν κείμενο εστιάζει στον βιομηχανικό κόσμο και ιδιαίτερα στις Ηνωμένες Πολιτείες.

διδακτορικό. Είναι κάτι που οι άνθρωποι έχουν καταλάβει τουλάχιστον από τότε που ο Μαύρος Θάνατος κατέστρεψε την Ευρώπη. Αλλά εδώ είναι το θέμα: λόγω του γεγονότος ότι οι δυνητικά μεταδοτικοί άνθρωποι μπορεί να παραμείνουν χωρίς συμπτώματα για έως και δέκα τέσσερις ημέρες, η απαιτούμενη κλίμακα απομόνωσης είχε καταστροφικές συνέπειες στην καπιταλιστική συσσώρευση. Πραγματικά καταλήγει σε ανταλλαγή μεταξύ κερδών και ανθρώπινης ζωής. Όπως το θέτει η Αλεσσάντρα Μετσάρντι (Alessandra Mezzadri, 2020), προκειμένου να σταματήσει η πανδημία, πρέπει να υπονομεύσουμε την οικονομική της βάση. Το κεφάλαιο δεν είναι σε θέση να κοινωνικοποιήσει τις οικονομικές του απώλειες μετατοπίζοντάς τις σε εργαζόμενους, το κράτος ή και στα δύο, με τον τρόπο που έκαναν ως απάντηση στην οικονομική κρίση του 2008. Σήμερα, με χιλιάδες εργοστάσια να κλείνουν εντελώς και την παραγωγή των περισσότερων μη απαραίτητων αγαθών και υπηρεσιών να σταματά σε πολλές χώρες, το κεφάλαιο δεν μπορεί να το μετατρέψει σε εργασιακή κρίση. Κατ' αρχήν, θα ήταν καλύ-

τερα εάν τόσο οι εργοδότες όσο και οι εργαζόμενοι να αποσυρθούν από την αγορά και να μείνουν στο σπίτι.

Ο Ντέιβιντ Ρούτσιο (David Ruccio, 2020) εκφράζει παρόμοια αισθήματα στο διορατικό του σχόλιο σχετικά με τον στατιστικό υπολογισμό του ποσοστού ανεργίας των ΗΠΑ και την αμυντική υπεράσπιση του Τραμπ για τη φαινομενική μείωσή του. Γιατί, ρωτά ο Ρούτσιο, πρέπει να το γιορτάζουμε όταν η πανδημία δεν έχει τελειώσει ακόμη; Αντίθετα, οι εργαζόμενοι πρέπει να πληρώνονται για να παραμείνουν στο σπίτι και όχι να αναγκαστούν να επιλέξουν μεταξύ της πώλησης της ικανότητάς τους να εργαστούν ή των παροχών ανεργίας που είναι στην καλύτερη περίπτωση ανεπαρκείς και στη χειρότερη μη διαθέσιμες. Δεν είναι κάτι για να πανηγυρίζουμε!

Πράγματι. Παρ' όλο που το μήνυμα «μείνετε σπίτι» στο κάτω κάτω της γραφής είναι η καλύτερη λύση για να σταματήσουμε – να αποφύγουμε την πανδημία, δεν είναι εφικτό για όλους στην παγκοσμιοποιημένη, βιομηχανοποιημένη οικονομία του σήμερα. Οι ζωές μας και οι ικανότητές μας να διατηρούμε τη ζωή

εξαρτώνται από την παραμονή ανοιχτών αλυσίδων εφοδιασμού, από τους αγρότες που καλλιεργούν και συλλέγουν τα τρόφιμά μας, από τα καταστήματα λιανικής πώλησης που προσφέρουν αυτά τα τρόφιμα προς πώληση, από τα εργοστάσια που κατασκευάζουν τα φάρμακά μας και τον ιατρικό εξοπλισμό μας, και από τους εργαζόμενους στον τομέα της υγείας που παρέχουν τις τόσο αναγκαίες υπηρεσίες τους.

Οι εργαζόμενοι που εμπλέκονται σε αυτές τις δραστηριότητες είναι απαραίτητοι εργαζόμενοι: είναι ακριβώς αυτοί των οποίων η εργασία καθιστά δυνατή τόσο την παραγωγή όσο και την κοινωνική αναπαραγωγή. Ο φόβος μου είναι ότι, αντί για μια λύση που αναγνωρίζει, αξιολογεί και ανταμείβει σωστά αυτούς τους εργαζόμενους, επιστρέφουμε σε ένα *de facto* καθεστώς καταναγκαστικής εργασίας. Πολλοί άνθρωποι, ειδικά εκείνοι που ζουν μεροκάματο το μεροκάματο με ήδη υψηλά βάρη χρέους, αναγκάζονται να εργαστούν υπό επικίνδυνες και δυνητικά θανατηφόρες συνθήκες. Άτομα με χρέη στα ύψη και ελάχιστες οικονομίες (πολλές μελέτες το έχουν τεκμηριώσει αυτό) μένουν με λίγη ή καθόλου διαπραγματευτική δύναμη ή χώρο για να αντισταθούν. Ο καπιταλισμός δεν ήταν ποτέ γνωστός για τις καλές του προθέσεις απέναντι στην υγεία και την ασφάλεια της εργασίας. Και αυτό δεν έχει αλλάξει.

Εδώ αναφέρομαι στους εργαζόμενους σε δυνητικά επιβλαβείς καταστάσεις, από τους φροντιστές και τους εργαζόμενους στον τομέα της υγείας στα νοσοκομεία και τα ιατρικά κέντρα, στους υπαλλήλους των μανάβικων, στους εργαζόμενους στις αποθήκες της Amazon, στους μετανάστες εργάτες γης που συλλέγουν τα φρούτα και τα λαχανικά μας, έως εκείνους που εργάζονται στις βιομηχανίες συσκευασίας κρέατος. Αυτό που βλέπουμε όμως δεν είναι επιπλέον φροντίδα και επιπλέον «αποζημίωση» σε μετρητά για αυτούς τους ανθρώπους, αλλά μάλλον παράλογη περιφρόνηση για την προσωπική υγεία και ασφάλειά τους. Κέρδη πάνω από τους

ανθρώπους. *Profits Trump people*. Το λογοπαίγνιο είναι ηθελημένο.

Η φροντίδα των παιδιών είναι ένα άλλο βασικό μέρος της κοινωνικής αναπαραγωγής. Ποιος προσέχει τα παιδιά; Η παλιά λύση της εμπορευματοποιημένης και εξωτερικής φροντίδας δεν λειτουργεί. Η λύση για αυτό το μέρος του πληθυσμού που είναι αρκετά τυχεροί που εργάζονται από το σπίτι είναι ότι οι ίδιοι αναλαμβάνουν την «αγγαρεία», ενώ διατηρούν μια εργασία πλήρους απασχόλησης. Γνωρίζουμε ότι αυτό το έργο εμπίπτει δυσανάλογα στις γυναίκες και αυτό έχει το δικό του σύνολο προβλημάτων. Ποιος θα είναι οι επιπτώσεις στα παιδιά από μια τέτοια επιβαλλόμενη απομόνωση δεν εμπίπτει στο πεδίο εμπειρογνωμοσύνης μου, αλλά υποψιάζομαι ότι δεν θα είναι καλό. Ωστόσο, για τους απαραίτητους εργαζόμενους που ανέφερα πριν, η λύση αυτή δεν είναι εφικτή. Αν και ορισμένα κέντρα παιδικής μέριμνας είναι ανοιχτά και ορισμένα κονδύλια (σε μεγάλο βαθμό ανεπαρκή) έχουν διατεθεί από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση για να αντισταθμίσουν το κόστος για τις οικογένειες, η λύση για πολλούς είναι ένα θέμα άτυπων συμφωνιών που βασίζονται σε οικογένειες και φίλους. Οι δαπάνες για την παιδική μέριμνα στις Ηνωμένες Πολιτείες ήταν ανεπαρκείς πριν από την πανδημία και τα πράγματα είναι ακόμη χειρότερα τώρα.

Εδώ, επιτρέψτε μου να επαναλάβω ότι, αν και οι προνομιούχοι λίγοι μπορούν να ελαχιστοποιήσουν σε μεγάλο βαθμό τον κίνδυνο μόλυνσης, δεν ξεφεύγουν εντελώς από τις συνέπειές του. Εάν αυτοί που είναι αρκετά τυχεροί ώστε να εργάζονται από το σπίτι τυχαίνουν να έχουν παιδιά, πρέπει να γίνουν φροντιστές, συμπαίκτες και καθηγητές πλήρους απασχόλησης. Και πάλι, αυτό είναι ένα τεράστιο βάρος που πέφτει δυσανάλογα στους ώμους των γυναικών. Ένα βάρος που είναι ακόμη βαρύτερο για τα μονογονεϊκά νοικοκυριά. Ενώ αυτή η σύγχυση της αμειβόμενης εργασίας με την αναπαραγωγική εργασία είναι ένα προσωπικό πρόβλημα τώρα, θα γίνει με την πάροδο του χρόνου κοι-

ωνικό πρόβλημα. Τα παιδιά χρειάζονται άλλα παιδιά και οι γονείς χρειάζονται ένα διάλειμμα. Τίποτα από αυτά δεν φαίνεται στον ορίζοντα.

Πλοήγηση στην πύλη

Λοιπόν, πού πηγαίνουμε από εδώ; Γνωρίζουμε πώς να καταπολεμήσουμε την πανδημία: κοινωνική απομόνωση όταν είναι δυνατόν, ανίχνευση επαφών, μάσκα και αυξημένα τεστ. Πολλές χώρες έχουν επιβραδύνει τον ρυθμό του ιού και η Νέα Ζηλανδία τον έχει σχεδόν εξαλείψει εντελώς. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, ωστόσο, οι αριθμοί αυξάνονται καθημερινά και ο έντονος διαχωρισμός μεταξύ εκείνων που δικαιούνται ζωή και εκείνων των οποίων η ζωή αντιμετωπίζεται ως μίας χρήσης παραμένει εδραιωμένη. Όπως συνέβη στα προηγούμενα καπιταλιστικά καθεστώτα, ένα μέρος του πληθυσμού είναι σε θέση να παραμείνει σχετικά ασφαλές και άνετο, ενώ ένα άλλο μέρος βιώνει και τους κινδύνους και τις δυσκολίες.

Αυτό γίνεται πιο προφανές από ποτέ στην εκτελεστική εντολή της κυβέρνησης Τραμπ να ανοίξει ξανά τις μονάδες συσκευασίας κρέατος στις Μεσοδυτικές Πολιτείες. Οι μονάδες συσκευασίας και επεξεργασίας κρέατος συγκαταλέγονται στα πιο ριψοκίνδυνα μέρη για τη μετάδοση COVID-19. Οι εργαζόμενοι είναι συνωστισμένοι και πρέπει να επικοινωνούν εν μέσω εκκωφαντικού θορύβου των βιομηχανικών μηχανημάτων, κατά τον Μπρόματζ (Bromage, 2020).⁶ Όταν τα εργοστάσια συσκευασίας κρέατος άρχισαν να κλείνουν τον Μάρτιο ως αποτέλεσμα της ανησυχητικής αύξησης των περιπτώσεων COVID-19, το αποτέλεσμα ήταν η έλλειψη βοείου κρέατος, χοιρινού και κοτόπουλου. Ο Τραμπ απάντησε εκδίδοντας μια εκτελεστική εντολή, δηλώνοντας τα ως ουσιαστικές υπηρεσίες

και απαιτώντας ουσιαστικά να ξαναοίξουν, και τα στελέχη στην κορυφή αυτών των επιχειρήσεων ήταν παραπάνω από πρόθυμοι στο να συμμορφωθούν.⁷ Εξάλλου, αυτοί δεν διακινδυνεύουν τη ζωή τους στις εγκαταστάσεις. Αυτός ο κλήρος έπεσε στους εργαζόμενους: φτωχοί μαύροι και γενικά έγχρωμοι, μετανάστες με χαρτιά ή όχι και αποφυλακισμένοι με ελάχιστες ευκαιρίες απασχόλησης.

Φυσικά, οι εργαζόμενοι αντιστέκονται, αλλά έχουν λίγη δύναμη. Σκεφτείτε, για παράδειγμα, το εργοστάσιο επεξεργασίας κοτόπουλου House of Raeford στη Νότια Καρολίνα, μια από τις νότιες πολιτείες όπου ο αριθμός των περιπτώσεων COVID-19 αυξάνεται. Είναι επίσης μια πολιτεία που φιλοξενεί μεγάλο αριθμό εγκαταστάσεων συσκευασίας κρέατος και επεξεργασίας κρέατος, κυρίως κοτόπουλων και γαλοπούλων, ναυαρχίδες της αγροτικής οικονομίας της πολιτείας. Στις 7 Μαΐου αναφέρθηκε ότι δώδεκα εργαζόμενοι από το εργοστάσιο του House of Raeford είχαν απολυθεί μετά από διαμαρτυρία για καλύτερες αποδοχές και συνθήκες εργασίας. Σας υπενθυμίζουμε ότι δεν αποχώρησαν από τη δουλειά απλά περπατούσαν στο πεζοδρόμιο έξω από το εργοστάσιο με πλακάτ και πινακίδες. Σύμφωνα με τα λόγια ενός εργαζομένου, όπως παρατίθενται από τον Μπλαντ (Bland, 2020), «Οι συνθήκες υγείας μας δεν είναι επαρκείς... Δεν υπάρχει απόσταση. Δεν είναι υγιές και δουλεύουμε υπερβολικά και αμειβόμαστε πολύ λίγο.» Η μόνη απάντηση της εταιρείας ήταν να πει ότι δεν είχαν υποσχεθεί κάποια ειδική αποζημίωση για επικίνδυνη εργασία. Σε εκείνο το σημείο, δεν υπήρχαν επιβεβαιωμένες περιπτώσεις COVID-19. Η εταιρεία, ωστόσο, μοίρασε μάσκες προσώπου, εγκατέστησε διαχωριστικά από πλεξιγκλάς και ενθάρρυνε τους εργαζόμενους να εφαρμόσουν social distancing «όταν είναι δυνατόν» – κάτι

6. Δυστυχώς αυτό το φαινόμενο δεν περιορίζεται μόνο στις Ηνωμένες Πολιτείες, αλλά συναντάται και σε άλλες χώρες όπως η Γερμανία.

7. Τίθεται υπό αμφισβήτηση αν πραγματικά είχε την εξουσία να το πράξει, αλλά παρ' όλα αυτά, αυτή την εξουσία επικαλέστηκε, όπως παρατηρεί ο Χέμελ (Hemel, 2020).

που είναι αδύνατον δηλαδή όταν εργάζονται στη γραμμή.

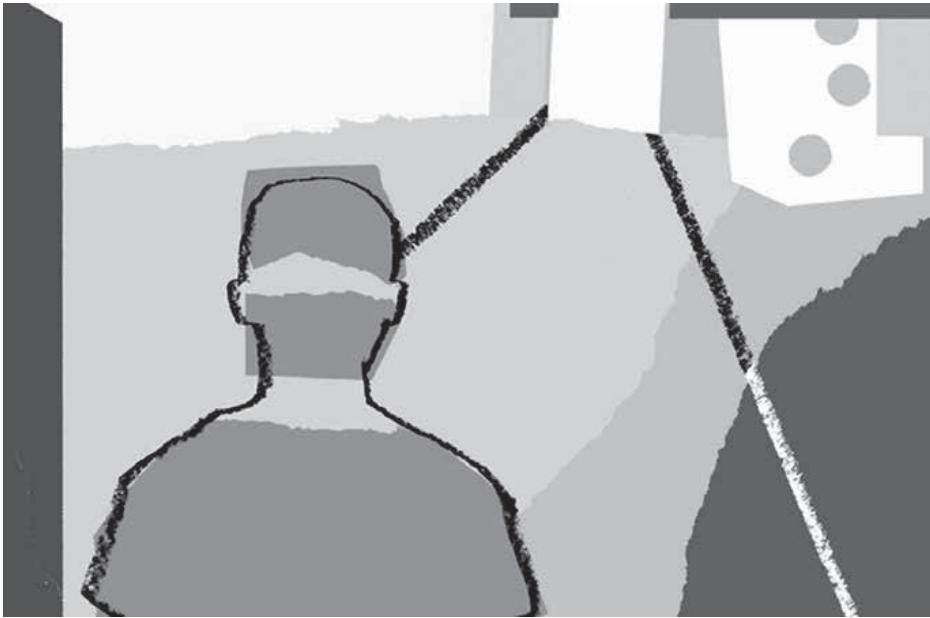
Αργότερα, την 1η Ιουνίου, αναφέρθηκε ότι, παρά τα μέτρα που ελήφθησαν, οι περιπτώσεις COVID-19 άρχισαν να αυξάνονται μεταξύ αυτών των εργαζομένων, σύμφωνα με τον Φρέτγουελ (Fretwell, 2020). Σύμφωνα με τη Σάρα Ριτς (Sarah Rich) του Νομικού Κέντρου Southern Poverty (SPLC), η μόνη αποτελεσματική λύση είναι να τοποθετηθούν οι εργαζόμενοι στη γραμμή πιο μακριά ο ένας από τον άλλον, κάτι που θα επιβραδύνει τη γραμμή παραγωγής και θα μειώσει τον αριθμό των κοτόπουλων που υποβάλλονται σε επεξεργασία (Φρέτγουελ, 2020). Μέχρι στιγμής, αυτό δεν έχει γίνει. Ούτε έχουν σκεφτεί καν τη δυνατότητα. Ακόμα πιο ενοχλητικό ήταν το μόνο σχόλιο του κυβερνήτη για την κατάσταση, δηλαδή ότι το House of Raeford είναι μια ευυπόληπτη επιχείρηση και έκανε ό,τι μπορούσε να κάνει. Όχι, κυβερνήτη, δεν κάνουν ό,τι μπορούν να κάνουν. Βρίσκονται πολύ μακριά από αυτό. Τώρα, επιτρέψτε μου να αναφέρω εδώ ότι αυτή η μονάδα δεν βρίσκεται σε ένα αγροτικό, λιγότερο πυκνοκατοικημένο τμήμα της πολιτείας. Το αντίθετο: απέχει δύο μίλια από το τοπικό κοινοβούλιο, το οποίο βρίσκεται δίπλα στο Πανεπιστήμιο της Νότιας Καρολίνας και τρία μίλια από το σπίτι μου. Τη στιγμή που γράφω αυτό (μπορεί να αλλάξει φυσικά), το Πανεπιστήμιο σχεδιάζει να ανοίξει για το φθινοπωρινό εξάμηνο και σχεδιάζει να καλωσορίσει περίπου 30.000 φοιτητές πίσω στα μέσα Αυγούστου.⁸ Οι ζωές των εργαζομένων στο House of Raeford δεν διαχωρίζονται ριζικά από τη ζωή αυτών των φοιτητών, ούτε από τους υπόλοιπους από εμάς που ζούμε σε αυτή την

περιοχή. Όταν μολυνθούν, δυνητικά θα μολυνθούμε και εμείς. Όπως είπα παραπάνω, δεν είναι επιδημιολογία επιπέδου διδακτορικού.

Για μένα αυτό συνοψίζει τη σημασία της αντικατάστασης της λογικής του «εγώ» με τη λογική τους «εμείς». Γνωρίζουμε ότι η παλιά γνωστή αιματοβαμμένη νεοφιλελεύθερη λογική θα οδηγήσει σε εκθετική αύξηση του θανάτου και του μαρτυρίου. Αυτή είναι μια ιστορία τόσο παλιά όσο ο καπιταλισμός. Αναγκάζοντας τους ανθρώπους να επιστρέψουν στη δουλειά κάτω από σαφώς επικίνδυνες συνθήκες χωρίς πραγματικά επαρκή προστασία, θα εξαπλωθεί μόνο η μόλυνση, οδηγώντας εντέλει σε περισσότερες διακοπές λειτουργίας. Αυτό παρουσιάζεται γενικά ως επιλογή μεταξύ της καταπολέμησης της πανδημίας και του ανοίγματος της οικονομίας. Είναι ένα ψεύτικο δίπολο. Η οικονομία δεν μπορεί να ανοίξει ξανά χωρίς επαρκή μέτρα για τον έλεγχο της πανδημίας. Η υγεία των ανθρώπων και η υγεία της οικονομίας δεν είναι ξεχωριστά. Συμπέρασμα: Από το «εγώ» στο «εμείς». Από τους λίγους στους πολλούς. Στο πολιτικό επίπεδο, μερικές φορές, τα πράγματα μάς φαίνονται συντριπτικά. Αλλά σε προσωπικό επίπεδο, είναι απλό. Φορέστε την καταραμένη μάσκα και εξασκήστε κοινωνικές αποστάσεις. Η υγεία και η ευημερία μας εξαρτώνται από την υγεία και την ευημερία των άλλων.

Δυστυχώς, παρά την άνοδο των κρουσμάτων, τόσο τα κοινωνικά δίκτυα όσο και τα έντυπα μέσα (και όχι μόνο αυτά από τον αμερικανικό Νότο) είναι γεμάτα με αφηγήσεις ατομικής επιλογής, συνταγματικές ελευθερίες και εντελώς μη επιστημονικές και παραπληροφορημένες εικασίες σχετικά με τους ιατρικούς κινδύνους των μασκών. Είναι αρκετά καθηρωμένο ότι όταν φοράω μάσκα, εσάς προστατεύει. Όταν φοράτε μάσκα, εμένα προστατεύει. Είναι ένα απλό ζήτημα αμοιβαιότητας και αναγνώρισης ότι δεν υπάρχουμε ως μεμονωμένα άτομα αλλά ως αλληλένδετα μέλη μιας κοινωνικής συλλογικής. Πατί οι αρχές της αμοιβαιότητας και της αμοιβαίας φροντίδας, που

8. Αυτή είναι μια εκτίμηση. Στα πιο πρόσφατα αναφερόμενα δεδομένα, η πανεπιστημιούπολη είχε σύνολο 35.364 εγγεγραμμένων φοιτητών, συμπεριλαμβανομένων των πτυχιούχων και των αιώνιων φοιτητών. Ο Πρόεδρος Robert Caslen δήλωσε δημόσια ότι αναμένει πτώση συνολικές εγγραφές από 10 έως 15 τοις εκατό στο φθινοπωρινό εξάμηνο του 2020, όπως διαβάζουμε στο «Η Νότια Καρολίνα με μια Ματιά» ("South Carolina at a Glance", 2020)

αποτελούν τη βάση άλλων κοινωνικών σχηματισμών, φαινομενικά απουσιάζουν από την παγκοσμιοποιημένη μεταβιομηχανική κοινωνία των Ηνωμένων Πολιτειών; Τι μπορούμε να κάνουμε για να φέρουμε στο επίκεντρο αυτές τις αρχές εδώ και τώρα; Η Ουάντα Βράστι (Wanda Vrasti, 2015), γράφοντας μετά την οικονομική κρίση του 2008, πρότεινε ότι είδαμε μια αποτυχία της φαντασίας. Δηλαδή, μια αποτυχία να φανταστεί κανείς μια εναλλακτική λύση από την ευρεία πεποίθηση ότι, παρά τα αποδεικτικά στοιχεία για το αντίθετο, οι καπιταλιστικές σχέσεις αγοράς είναι ο καλύτερος, ο πιο ορθολογικός τρόπος οργάνωσης της κοινωνίας.

Ωστόσο, οι άνθρωποι αμφισβητούν αυτή την πεποίθηση και είναι ανυπόμονοι για εναλλακτικές λύσεις. Η Βράστι υποστηρίζει ότι, για την καταπολέμηση της απομόνωσης και των πληγμάτων που επιφέρει ο καπιταλισμός και για τη δημιουργία βιώσιμων κοιτίδων αντίστασης, είναι απαραίτητο να τεθεί στο επίκεντρο η κοινωνική αναπαραγωγή, συνειδητοποιώντας ότι η κοινωνική αναπαραγωγή και η παραγωγή δεν είναι ριζικά κάτι ξεχωριστό. Θα ήθελα επίσης να προσθέσω ότι μια τέτοια κουλτούρα πρέπει απαραίτητα να είναι επίσης αντιρατσιστική

και φιλοπεριβαλλοντική.⁹ Το κίνημα για τις μαύρες ζωές (M4BL) και το παρακλάδι του, το Black Lives Matter, είναι ένα εξαιρετικό παράδειγμα. Περιγράφοντας τον εαυτό του, το M4BL δηλώνει ότι θέτουν στο επίκεντρο τις εμπειρίες και την ηγεσία των πιο περιθωριοποιημένων μαύρων ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που είναι trans, queer, γυναίκες, femmes, οι επί του παρόντος και οι πρώην φυλακισμένοι, μετανάστες, άτομα με ειδικές ανάγκες, εργατική τάξη και φτωχοί. Ένας από τους στόχους τους είναι η δημιουργία μιας πολυφυλετικής συνεργασίας που θα «αναπτύξει μια συλλογική στρατηγική και μια κοινή πρακτική» που, εκτός από τις φωνές των παραπάνω, θα περιλαμβάνει «τις δυνάμεις της κλιματικής

9. Διεθνώς, είναι γνωστή η ύπαρξη κοινοτήτων στις οποίες οι αρχές του νεοφιλελευθερισμού δεν είναι ούτε ηγεμονικές ούτε αναδυόμενες. Οι Ζαπατίστας στο Μεξικό και τα κινήματα Buen Vivir στη Λατινική Αμερική και EcoUbuntu στη Νότια Αφρική είναι απλά τρία παραδείγματα. Το κοινό τους γνώρισμα είναι η επιθυμία τους για αποαποικιοποίηση των κοινοτήτων τους και την οργάνωση της οικονομίας τους όχι γύρω από την καπιταλιστική συσσώρευση, αλλά με γνώμονα την ανάγκη για επαρκή παροχή αγαθών και τη δίκαιη κατανομή των εισοδημάτων, του παραγόμενου πλούτου και ευκαιριών.

δικαιοσύνης, της φεμινιστικής, της αντιπολεμικής/αντιιμπεριαλιστικής και της οικονομικής δικαιοσύνης» (BLM 2020).

Σήμερα, το καθήκον μας ως ακτιβιστών, καλλιτεχνών και διανοούμενων είναι να οραματιζόμαστε και, συνεπώς, να συμμετέχουμε στη δημιουργία ενός κόσμου από την άλλη πλευρά της πύλης, ενός κόσμου που είναι αντιρατσιστικός, αντισεξιστικός και οικολογικός. Επιπλέον, οι παρεμβάσεις σε αυτή τη συγκυρία πρέπει όχι μόνο να λαμβάνουν επαρκώς υπόψη τις διαρθρωτικές και διασταυρούμενες πτυχές του καπιταλισμού, του ρατσισμού και του σεξισμού, αλλά πρέπει επίσης να προσεγγίζουν και τους ανθρώπους σε συναισθηματικό επίπε-

δο. Αυτό απαιτεί τη δουλειά όχι μόνο λόγιων, πολιτικών και ακτιβιστών αλλά και καλλιτεχνών όλων των ρευμάτων και πεποιθήσεων. Και πάνω απ' όλα, απαιτεί εκείνοι που έχουν προνόμια λόγω του χρώματος του δέρματος, της εκπαίδευσης και άλλων δεικτών κοινωνικού κεφαλαίου να κάνουν πραγματικά την προσπάθεια να ακούσουν και να εκτιμήσουν τις φωνές των ανθρώπων στο περιθώριο. Μόνο με αυτό τον τρόπο μπορούμε να ελπίζουμε να υλοποιήσουμε το όραμα που διατυπώνει η Τίθι Μπατασαρία (2020): «Αυτή η ζωή και η δημιουργία ζωής γίνονται η βάση της κοινωνικής οργάνωσης, στην άνθηση των πολλών παρά στην ευημερία των λίγων». **T**

b

- Barker, D. K., and E. Kuiper.** 2014. "Gender, Class and Social Location in the Global Economy." In *Handbook of Feminist Theory*, ed. A. Plomien, C. Hemmings, M. Henry, M. Evans, S. Wearing, and S. Madhok, 500–15. New York: SAGE.
- Barker, D. K., S. Bergeron, and S. F. Feiner.** Forthcoming. *Liberating Economics: Feminist Perspectives on Families, Work and Globalization*, 2nd rev. ed. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Bhattacharya, T.** 2020. "Social Reproduction Theory and Why We Need It to Make Sense of the COVID-19 Crisis." URPE Blog, 2 April. Available at <https://urpe.org/2020/04/02/social-reproduction-theory-andwhy-we-need-it-to-make-sense-of-the-corona-viruscrisis>
- Bland, D. T.** 2020. "West Columbia Chicken Plant Workers Say They Were Fired for Protesting Pay, Conditions." *State*, 6 May. Available at <https://www.thestate.com/news/business/article242544331.html>
- Bromage, E.** 2020. "The Risks—Know Them—Avoid Them." *Erin Bromage: Covid 19 Musings*, 2 May. Available at <https://www.erinbromage.com/post/the-risks-know-them-avoid-them>
- Federici, S.** 2004. 2004. *Caliban and the Witch: Women, the Body and Primitive Accumulation*. Brooklyn: Autonomedia.
- Fraser, N.** 2016. "Contradictions of Capital and Care." *New Left Review*, new ser., no. 100: 99–117.
- Fretwell, S.** 2020. "Workers at SC Meat Plants Infected with COVID 19: Many Cases Are in the Midlands." *State*, 1 July. Available at <https://www.thestate.com/news/coronavirus/article243904777.html>
- Hemel, D.** 2020. "No, Trump Didn't Order Meat-Processing Plants to Reopen: The President Likes to Claim Powers He Doesn't Really Have; We Don't Have to Go Along with It." *Washington Post*, 4 May. Available at <https://www.washingtonpost.com/outlook/2020/05/04/trump-meat-processing-order>
- Lazzarato, M.** 2011. *The Making of Indebted Man: An Essay on the Neoliberal Condition*. Trans. J. D. Jordan. South Pasadena: Semiotext(e).
- Mezzadri, A.** 2020. "A Crisis like No Other: Social Reproduction and the Regeneration of Capitalist Life During the COVID-19 Pandemic." *Developing Economics*, 20 April. Available at <https://developingeconomics.org/2020/04/20/a-crisis-like-no-other-social-reproduction-and-the-regeneration-ofcapitalist-life-during-the-covid-19-pandemic>
- Movement for Black Lives.** 2020. "Black like We Never Left." Accessed 2 June 2020. Available at <https://m4bl.org/>
- Roy, A.** 2020. "The Pandemic is a Portal." *Financial Times*, 3 April. Available at <https://www.ft.com/content/10d8f5e8-74eb-11ea-95fe-fcd274e920ca>
- Ruccio, D.** 2020. "Rigged Unemployment Numbers—Pandemic Edition." *Occasional Links and Commentary*, 8 June. Available at https://anticap.wordpress.com/2020/06/08/rigged-unemployment-numbers-pandemic-edition/?fbclid=IwARopEKxxi7ZHIIR_L8YGWsFmwIMjBTvk6Mbti4lPI_DQg-d_deUOXQNfNM
- "South Carolina at a Glance."** 2020. University of South Carolina website. Accessed 5 June. Available at https://sc.edu/about/south_carolina_at_a_glance/index.php
- Vrasti, W.** 2015. "Self-Reproducing Movements and the Enduring Challenge of Materialist Feminism." In *Scandalous Economics: Gender the Politics of the Financial Crisis*, ed. A. A. Hozic and J. True, 248–65. New York: Oxford University Press.